

HISTORIJSKA GRAĐA

UDK: 930.25 (497.6) "1945/1946"
332.025.27 (497.6) "1945/1946"

Historijska građa

NEKOLIKO DOKUMENATA O STVARANJU DRŽAVNE SVOJINE U BOSNI I HERCEGOVINI 1945-1946. GODINE

Vera KATZ
Institut za istoriju, Sarajevo

Abstrakt: U ovom je prilogu prezentirano nekoliko dokumenata koji se odnose samo na jedan od nekoliko načina stvaranja državne svojine. Oni svjedoče o postupku konfiskacije u Bosni i Hercegovini poslije Drugog svjetskog rata. Historijska vrela o ovoj problematici su brojna i sadržajno bogata, a nalaze se u fondu Zemaljska uprava narodnih dobara (ZUND) 1945-1946. u Arhivu Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Zakonom o konfiskaciji stvoreni su pravni modaliteti prelaska privatne imovine u državnu svojinu, a u arhivskoj građi saznajemo kako se zakon ostvarivao u praksi.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, 1945. godina, Zakon o konfiskaciji, imovina, sud, dokumenti.

Abstract: This paper presents several documents related to one of the ways state property was created. They are the testimony of the confiscation procedures in Bosnia and Herzegovina after the World War II. The historical sources on this issue are numerous and rich in content; they can be found in the collection of Land's Administration of People's Property (ZUND) 1945-1946, kept by the Sarajevo-based Archive of Bosnia and Herzegovina. The Confiscation Act provided for legal modalities for transformation of private into state property, while the archival material helps us understand the very implementation of the Confiscation Act.

Key words: Bosnia and Herzegovina, 1945, the Confiscation Act, property, court, documents.

1. Uvodne napomene

Za funkcioniranje političke vlasti Komunističke partije Jugoslavije neophodan uvjet je bio ostvarenje njene društvene moći. Da bi to postigla, nastojala je osigurati političku podršku što većeg broja stanovništva, s jedne, te osvojiti državno-svojinski monopol nad sredstvima za proizvodnju, s druge strane. Komunistička partija Jugoslavije je tijekom narodnooslobodilačke borbe ostvarivala taj cilj vrlo strpljivo i postupno svojom koncepcijom stvaranja narodnooslobodilačkih odbora. Odbori su imali i političku i ekonomsku funkciju, odnosno stvaranjem "opštenarodne imovine" gradili su društvenu moć, kao preduvjet za uspostavljanje i organizaciju političke vlasti. Svi ti procesi tekli su paralelno svuda gdje su to ratni uvjeti dopuštali. Tamo gdje uvjeti nisu dopuštali, bili su planirani, a njihovo ostvarenje čekalo je pogodnije vrijeme. Donošenje ključnih političkih odluka bilo je u nadležnosti najvišeg partijskog rukovodstva, a narodnooslobodilački odbori i s njima povezane masovne organizacije imale su zadatak propagirati komunističku ideologiju i na toj osnovi stvarati političku "podršku naroda novoj vlasti". Najviše partijske vlasti donosile su prvo odluke, a poslije oslobođenja zemlje zakone, kojima su mijenjani društveno-ekonomski odnosi i učvršćivan novi "narodni" poredak. U procesu stvaranja državnog sektora privrede sustavno su se prenosile ingerencije sa vlasnika privatne imovine na "narodnu vlast" političkim odlukama pretočenim u zakone o sekvestraciji, konfiskaciji, nacionalizaciji i agrarnoj reformi.

U ovom prilogu se nastojalo samo sa nekoliko dokumenata skrenuti pozornost na arhivsku građu koja vrlo plastično kazuje o tom vremenu nakon rata u bosansko-hercegovačkim seoskim i gradskim sredinama iz kuta primjene *Zakona o konfiskaciji i o izvršenju konfiskacije*.¹

¹ "Službeni list DFJ", Beograd, god. I, br. 40, 12. VI 1945, 345-348. Članci *Zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije* u ovom radu bit će citirani prema zbirci dokumenata Slobodana Nešovića, *Stvaranje nove Jugoslavije 1941-1945*, Beograd 1981, 790.

2. Dokumenti:

2.1. Zapisnik sa konferencije, održane na dan 21. XI. 1945. godine u Sarajevu između sreskih referenata OUND-a²

OUND³

(za okrug Sarajevo)

ZUND – Sarajevo⁴

Z A P I S N I K

Sa konferencije, održane na dan 21. XI. 1945. godine u Sarajevu između sreskih referenata – OUND-a. Konferenciji prisutni: Upravnik OUND-a drug Ibrulj, prestavnici ZUND-a Dr. Konforti i Lagumdžija, pomoćnik javnog tužioca za grad Sarajevo drug Jokanović, sekretar ONO-a⁵ Sarajevo drug Saletović. Iz OUND-a prisutni činovnici, pravni referent drug Cirkov, šef opšteg oteka drug Kabil i šef Oteka za evidenciju drug Petrović.

(...) Drug Konforti Zakon o konfiskaciji naziva najvažnijim zakonom (...) posao oko konfiskacije ima se smatrati najhitnijim. (...) a drug Konforti naročito podvlači,

² Arhiv Bosne i Hercegovine (ABH), Zemaljska uprava narodnih dobara (ZUND) – 1945, br. 14066 /45, 24. XI. 1945.

³ OUND je skraćenica za Okružnu upravu narodnih dobara. Prema tadašnjoj administrativno-teritorijalnoj podjeli Bosne i Hercegovine postojalo je pet okruga i jedna oblast – Hercegovina. Analogno tome su organizirane i uprave narodnih dobara, nadležne za rad nižih, sreskih i mjesnih organa vlasti.

⁴ ZUND je skraćenica za Zemaljsku upravu narodnih dobara za Bosnu i Hercegovinu smještenu u Sarajevu u zgradi Hipotekarne banke (danas je tu smještena Centralna banka); *Zakon o konfiskaciji*. čl. 26: “Zemaljska uprava narodnih dobara ovlašćena je da upravlja oduzetom imovinom kad se radi o objektima koji spadaju u njenu nadležnost. U slučaju konfiskovanja banaka, rudnika, industrijskih preduzeća, velikih trgovačkih i drugih radnji ili velikih poseda od opšteg privrednog značaja odlučice o pravu raspolaganja Državna uprava narodnih dobara.” Slobodan Nešović, *nav. djelo*, 622.

⁵ ONO skraćenica za Okružni narodni odbor

da kad je u pitanju delimična konfiskacija,⁶ onda nema primene čl. 6.⁷ Navodi konkretne primere pojedinih sudova, koji su u tome pravcu grešili. (...)

Na pojedina postavljena pitanja od strane prisutnih referenata, drug Konforti detaljno objašnjava problem o odseljavanju Nemaca i njihov ugovor sa NDH, po odluci AVNOJ-a, a po tumačenju druga Konfortija nevažeći je, što tačno precizira član 6 AVNOJ-a.⁸

Drug Konforti objašnjava da sreski referenti, u vezi sa mesnim vlastima ne treba da vrše prenos nekog Nemačkog imanja sa NDH na dotičnog Nemca, pa tek onda da reše konfiskaciju. Kupci nemačke imovine, pa makar to bila i NDH, također spadaju pod udar o konfiskaciji. Zatim prelazi na tumačenje čl. 28 Zakona o konfiskaciji.⁹

⁶ Čl. 1. *Zakona o konfiskaciji...* "1) Konfiskacija imovine jeste prinudno oduzimanje bez naknade u korist države celokupne imovine (potpuna konfiskacija) ili tačno određenog dela imovine (delimična konfiskacija) koja je lična svojina ili lični udeo u zajedničkoj imovini sa drugim licima. 2) Konfiskacija se odnosi na sva imovinska prava." Slobodan Nešović, *nav. djelo*, 617.

⁷ Čl. 6. *Zakona o konfiskaciji...* "1) Od konfiskacije se izuzimaju 1) predmeti kućanstva (odeo, rublje, obuća, nameštaj, sudovi i slično) koji su neophodni za život osuđenoga i njegove uže porodice; 2) oruđe svake vrste koja su neophodna za lični zanatlijski rad ili za vršenje lične samostalne ili polusamostalne profesije, ako osuđeni nije od suda lišen prava da vrši svoju profesiju; 3) okućje, minimum zemljišnog poseda i živog i mrtvog inventara, sa zgradama za stanovanje i privredu neophodnim za održavanje sitnog seljačkog gazdinstva bez upotrebe tuđe radne snage; 4) hrana i ogrev za ličnu upotrebu osuđenoga i njegove uže porodice za četiri meseca; 5) novčana suma koja ne može preći prosečnu tromesečnu nadnicu radnika dotičnog mesta za svakog člana porodice. 2) Prilikom određivanja imovine koja će se ostaviti užoj porodici, sud će voditi računa o konkretnim okolnostima svakog pojedinog slučaja i uzimajući i obzir mesne privredne uslove. Imovina koja se ostavi užoj porodici ima se srazmerno preneti na sve njene članove".

⁸ *Odluka o vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom telu Jugoslavije i Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugoslavije kao privremenim organima vrhovne narodne vlasti u Jugoslaviji za vreme narodnooslobodilačkog rata*: Čl. 6. "Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije jeste najviši izvršni i naredbodavni organ narodne vlasti u Jugoslaviji preko koga Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije ostvaruje svoju izvršnu vlast." Slobodan Nešović, *nav. djelo*, 226.

⁹ Čl. 28. *Zakona o konfiskaciji...* "1) Sreski narodni odbori dužni su najdalje u roku od 90 dana po donošenju ovog Zakona dostaviti narodnom sreskom sudu tačan popis nepokretne imovine onih ratnih zločinaca i narodnih neprijatelja koji su u toku rata streljani, ubijeni, poginuli ili pobjegli, a kojima imovina ili uopšte nije bila konfiskovana jer se nije do nje moglo doći ili je bila konfiskovana samo pokretna imovina ili samo deo te imovine. U svim takvim slučajevima narodni sreski sud, bez obzira da li raspolaže ili ne raspolaže po kojoj su takva ▶

Pored teksta citiranog u pomenutom članu, drug Konforti objašnjava prisutnima da pod udar čl. 28 spadaju i oni, koji su prirodnom smrću umrli, a svojim radom za vreme okupacije stvorili su sebi krivice, da se mogu nazvati narodnim neprijateljima.

Dalje drug Konforti objašnjava, da ako je narodni neprijatelj na domaku vlasti i postupak se protiv njega već vodi, ne treba vršiti konfiskaciju. A za one narodne neprijatelje koji su u odmetništvu, Sreski narodni odbori konstatuju takvo stanje i predmet šalju sudu.

Na primedbu sreskog referenta Žepče, kako se ima postupati u slučajevima, gde se otac nije ogrešio o NOV, a sinovi su mu i danas u šumi, drug Konforti daje sledeće objašnjenje:

U svim takvim slučajevima, moraju mesne vlasti da stave napomenu u gruntovnim knjigama da se sin NN nalazi u šumi i da njegov deo nasledstva otac ne može da otuđi niti sina da razbaštini. Te poslove treba što pre svršiti, da se ne bi dala mogućnost takvim roditeljima da preduhitre vlast i svoje sinove, koji se danas smatraju narodnim neprijateljima, isključe iz nasljedstva. (...)

Drug Konforti prelazi na tumačenje, šta znači to, kad se neka imovina stavi pod državnu upravu. Naglašava da se sva imovina bez vlasnika mora obuhvatiti, a vlasnik po svome povratku, u koliko nije ničim kompromitovan, obraća se sudu sa ne-taksiranom molbom, da mu se imovina vrati. To je t.zv. vanparnički postupak. U tom se slučaju skidaju svi tereti sa imanja. Ali ako je n.pr. NDH isplatila neki teret ili izvršila neke veće opravke i dogradnju na takvom imanju, onda je vlasnik dužan, da takve troškove nadoknadi našim vlastima.

Drug Konforti naglašava da je razlika između "Uprave i Sekvestra" uglavnom u novčanim prihodima – po knjigama koje se vode.

-Upravnik OUND-a pita druga Konfortija: "Šta se radi u sledećem slučaju t.j. sud donese rešenje, da se izvesna radnja preda vlasniku – iz 1941. godine, a roba je se međutim u pomenutoj radnji sasvim promenila."

lica osuđena, smatraće presudu izvršnom u celini kao i u izricanju konfiskacije i formulisaće odluku o konfiskaciji celokupne imovine, pokretne i nepokretne, saobrazno ovom Zakonu i istu do kraja sprovesti i izvršiti prelaz konfiskovane imovine i upis prava države na konfiskovanu nepokretnu imovinu. 2) Na prijavljivanje ovih slučajeva obavezni su sreski narodni odbori i u tom slučaju ako je bila izvršena konfiskacija i same nepokretne imovine, kako bi sud mogao izvršiti propisan prelaz te imovine u svojinu države. 3) Isto tako vojni sudovi i komande dužni su nadležnom narodnom sreskom sudu za gornje slučajeve dostaviti iz svojih arhiva presuda kako bi sud mogao do kraja sprovesti konfiskaciju i doneti odluku o konfiskaciji, ukoliko je to presuda propustila učiniti." Slobodan Nešović, *nav. djelo*, 622.

Drug Konforti objašnjava da se radnja mora vratiti bilo na koji način, a u krajnjem slučaju putem ratne štete. Ako su u pitanju male radnje u vrednosti do par hiljada Dinara vraćaju se odmah, a ako su u pitanju velike radnje – predaju se radničko-trgovačkom preduzeću, a vlasnici se docnije ustanovljavaju, kako onaj iz 1941 god. tako i onaj iz 1945. god. Posle toga drug Konforti objašnjava pitane bliskih srodnika.

Na postavljeno pitanje, da li se izvjesnom licu, koje je o svom trošku opravilo kuću, imaju priznati ti troškovi, drug Konforti odgovara da se ti troškovi moraju priznati dotičnom licu a putem kirije, koje to lice plaća za državnu zgradu.

Sreski referent iz Žepča pita šta se radi sa zgradama, koje su u slabom stanju i koje se ruše.

Drug Konforti objašnjava načelo samopomaganja t.j. uzimati materijal od manje potrebne zgrade i opraviti potrebiju.

Drug Lagumdžija postavlja pitanje šta je bilo sa poljoprivrednim imanjima.

Upravnik OUND-a daje potrebna objašnjenja da je taj posao već u toku i da se vrši predaja i takvih imanja Ministarstvu poljoprivrede.

Drug Konforti napominje, da se uzme hitan izvještaj od sreskih referenata po pitanju poljoprivrednih imanja, a OUND neka izvesti ZUND, koje su poteškoće na putu u pogledu predaje poljoprivrednih imanja Ministarstvu poljoprivrede, pa će ZUND stupiti u vezu sa Ministarstvom poljoprivrede.

Drug Kabil traži definiciju poljoprivrednog imanja i iznosi da je od strane OUND-a već dat raspis sreskim referentima o predaji poljoprivrednih imanja Ministarstvu poljoprivrede.

Drug Konforti daje definiciju poljoprivrednog imanja, napominjući, da recimo jedna vila ili ljetnikovac sagrađen pored poljoprivrednog imanja, ne spadaju u isto.

Sreski referent Žepče iznosi da su pojedina sela ugrožena od četnika i da je tamo nemoguće vršiti konfiskaciju, na šta mu drug Lagumdžija odgovara, da treba tražiti zaštitu od strane milicije.

Posle toga uzima reč drug Lagumdžija, koji iznosi nezavidan položaj sreskih referenata, koji ne uživaju takorekuć nikakvu potporu vlasti, u izvršenju svoje dužnosti. Uzima se za ovakve referente dosta nesposobno osoblje, koje neće ni jedno drugo nadležstvo da primi. Pored toga sreski referenti ne uživaju podršku Sreskog narodnog odbora, pa bi zato Okružni narodni odbor u Sarajevu trebao podesnim putem, a u sadejstvu sa Sreskim narodnim odborima da podigne ugled sreskim referentima.

Drug Lagumdžija iznosi važnost celokupnog rada na obuhvatanju i konfiskovanju imovine, napominjući da je najveća stavka u državnu budžetu predviđena baš od prihoda sa raznih obuhvaćenih imanja.

Zatim drug Lagumdžija iznosi nedrugarsko i nekorektno ponašanje Mesnih i Sreskih narodnih odbora prema činovnicima OUND-a u Sarajevu, koji po svojoj službenoj dužnosti odlaze na teren u cilju prikupljanja pojedinih podataka i davanja na licu mesta svih objašnjenja po pitanju konfiskacije.

Upravnik OUND-a takođe primećuje, da pojedine mesne vlasti smatraju činovnike OUND-a kao bivše poreznike i da je dužnost Okružnog N. O. da tome jedanput stane na put i da podigne ugled državnim činovnicima.

Uzimajući reč drug Jokanović, pomoćnik Javnog tužioca u Sarajevu savetuje da se ne prebacuje odgovornost sa jedne ustanove na drugu ili na sreske sudove. Treba imati na umu da su nam svi rokovi za izvršenje pojedinih zadataka već prošli. Ne treba bežati sa linije odgovornosti. Iznosi, da većina srezova do danas nije dostavila rešene predmete, koji se odnose na važno obuhvatanje imovine. Naglašava da nema saradnje između tužioca, OUND-a i sreskih referenata. (...)

Drug Jokanović moli druga Konfortija, da se uspostavi kontakt između drž. Tužioca, ZUND-a i OUND-a jer da se u drž. tužιοštvu nema dovoljnih podataka o radu između navedenih ustanova.

Upravnik OUND-a zahteva od sreskih referenata da redom koga je on naznačio, čitaju svoje izveštaje:

Sreski referent Zenica čita svoj izveštaj, koji glasi:

Po čl. 30 Zakona o konfiskaciji ¹⁰ ukupno je obuhvaćeno 67 predmeta i to:

278 dun. 352 m ² zemljišta u vrednosti.....	10.124.000 Din.
43 zgrade u vrednosti od.....	10.352.000 Din.
14 nepotpunih nameštaja u vrednosti	49.191 Din.
11 kom. polj. sprava u vrednosti.....	10.000 Din.
1 levaonica željeza u vrednosti	2.042.834 Din.

¹⁰ Čl. 30. *Zakona o konfiskaciji...*” 1) Svugde gde postoji imovina Nemačkog Rajha i njegovih državljana ili imovina lica nemačke narodnosti iz tačke 1 i 2 Odluke Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 21 novembra 1944 godine koja dolazi pod udar konfiskacije, odluku o konfiskaciji donosi sreska komisija od tri lica koju postavlja sreski narodni odbor, a u gradu koji ima rang sreza ili okruga slična komisija koju postavlja gradski narodni odbor. U te komisije imaju obavezno biti uzeta dva predstavnika nadležne uprave narodnih dobara i jedan predstavnik unutrašnjih poslova sreskog narodnog odbora. Članovi komisije na početku rada polažu zakletvu pred nadležnim narodnim odborom. (...) 4) Isto tako navedene komisije dostaviće, po pravosnažnosti svoje odluke, osnovne podatke o svakoj takvoj konfiskovanoj imovini nadležnom narodnom sreskom sudu koji će izvršiti prenos imovine na državu i upis prava države na konfiskovanu nepokretnu imovinu. 5) Komisije su dužne svršiti sav svoj posao najdalje do 15 septembra 1945 godine.” Slobodan Nešović, *nav. djelo*, 623.

Po čl. 28. Zakona o konfiskaciji:

Sreski narodni odbor predao je spisak od 45 lica Sreskom narodnom sudu.

Referent OUND-a dostavio je sreskom narodnom odboru spisak od 38 lica, koji je takođe predat Sreskom narodnom sudu.

Po ovom članu sekvestirno je 62 slučaja i to:

39 dun. i 281 m ² zemljišta u vrednosti od.....	1.389.000 Din.
10 zgrada u vrednosti.....	1.222.000 Din.
57 oskudnih i većinom slabih nameštaja od	124.876 Din.
2 radnje u vrednosti od	579.045 Din.

Po presudama sudova po čl. 16. i 17. Zakona o konfiskaciji ¹¹ prešlo je u državnu svojinu:

4 dun. 228 m ² zemljišta u vrednosti od.....	230.000 Din.
5 zgrada u vrednosti od.....	1.420.000 Din.
2 nameštaja u vrednosti od	7.320 Din.
1 kino sa aparaturom u vrednosti od.....	180.600 Din.

Pod privremenu upravu uzeto je:

1 dun. 620 m ² zemljišta u vrednosti od.....	124.006 Din.
4 zgrade u vrednosti od.....	4.100.000 Din.
1 radnja u vrednosti od	37.520 Din.

Od kirije do sada je naplaćeno i predano Okružnoj upravi narodnih dobara 15.455 Dinara, što znači oko 40 %.

Naplata kirije ide vrlo teško iz razloga što su u vremenu dok je vršeno obuhvaćanje imovine ljudi su zaostali sa plaćanjem i sada je teško sve odjednom naplatiti. Osim toga u pojedinim zgradama nalazi se vojska i pojedine državne ustanove, koje

¹¹ Čl. 16. *Zakona o konfiskaciji*... “Konfiskaciju sprovodi onaj sreski sud na čijem se području nalazi imovina koju treba konfiskovati. Ukoliko se imovina nalazi na području više sreskih narodnih sudova, svaki će sreski narodni sud sprovesti konfiskaciju na svom području na traženje suda koji je doneo presudu.” Čl. 17. “1) Postupak sprovođenja konfiskacije je hitan. 2) Po prijemu izvršne presude o konfiskaciji sreski sud odrediće svoga izaslanika koji će izvršiti popis imovine koja se ima konfiskovati. Istom odlukom sud će odrediti dan i mesto gde će se popis izvršiti. 3) O tome sud će obavestiti osuđeno lice ili njegovog staraoca, nadležnu upravu narodnih dobara i mesni narodni odbor, i objaviti odluku na sudskoj tabli. “Slobodan Nešović, *nav.djelo*, 620.

još nisu dobili kredite. U par zgrada stanuju muhadžiri,¹² koji nemaju sredstava, pa se je sreski referent obratio Gradskom i Sreskom narodnom odboru da on za njih plati.

Od prihoda sa poljoprivrednih imanja nije ništa ubrato, jer sva konfiskovana i sekvestirana zemljišta su većinom gradilišta i vrtovi uz kuće.

Izvesna imanja je u početku obrađivala vojska, ali ih je napustila, jer je usled velike suše sav plod propao.

Na imanju Gajgera nije se ubralo ništa, jer su seljaci odbili da dadu ma šta, pozivajući se na činjenicu da je u parcelama koje su oni obradili Gajger bio suvlasnikom sa vrlo malim delom i većina toga imanja bila je pretvorena u voćnjak, koji ove godine usled suše nije dao skoro nikakva prihoda.

Jedini prihod sa poljoprivrednih imanja bio je na imovini odbjeglog i ratnog zločinca Kazimira Perića u pšenici i šljivama, koji je prihod njegova sestra preuzela na svoju ruku prije obuhvatanja ovog imetka. Ta je stvar uzeta u postupak te će njegova sestra pšenicu i šljivu vratiti ili platiti.

Ratna šteta: prijavljena je na vreme i to: 1,617.750 Din. šteta i 317.500 – izgubljena dobit.

Iskazi obuhvaćenih imanja sačinjeni su i dostavljeni Okružnoj upravi narodnih dobara, jedino za naknadno obuhvaćena imanja nisu dostavljeni iskazi, jer se još nije izvršila procena.

Revizija izdatih pokretnina vrši se i otežavana je time što referent mora sam istraživati, pošto ima slučajeva da su pojedini organi narodne vlasti i komanda mesta u Zenici u početku oslobođenja Zenice pojedincima davali pokretnine, bez reverza, dok su pojedinci dobivane pokretnine prilikom odlaska iz Zenice, odnosili sa sobom, a da o tome nisu nikoga izveštavali. Kasnije je izdat nalog železničkoj stanici u Zenici da bez znanja referenta ne tovari nikakvih selidbenih stvari. Tako je raznesen nameštaj iz hotela Mosković. Žena odbeglog narodnog neprijatelja Karla Vidmara, koja živi ovde u Sarajevu došla je u Zenicu i odnela sa sobom i one stvari koje joj ne pripadaju, a Blagija Vujnović, žena narodnog neprijatelja Marka Vujnovića uze-la je sav brijački nameštaj, pre nego je stiglo rešenje OUND-a o uručanju brijačkog nameštaja po sudskoj odluci.

Prilikom povratka jevreja u Zenicu Sreski narodni sud donosio je rešenja o povraćaju nekretnina i oni su bez rešenja OUND-a sami išli po kućama i uzimali i što je njihovo i što nije. Sreski narodni sud nije ovo sprečio i kad sam to saopštio izaslaniku Okružne uprave narodnih dobara otišli su na sud i obećano je da će sud predu-

¹² muhadžir - izbjeglica

zeti reviziju svih rešenja o židovskoj imovini ponovno je rešavati. Sud je počeo po tome da radi.

Tako je Marija Sumnik ud. Vuković po odvođenju u logor njezinog muža Miloša Vukovića živela kao prilježnica sa Johanom Fatom sa kojim je 1942. g. napustila Zenicu i odselila u Nemačku, povratila se u Zenicu iza oslobođenja i putem lažnih dokumenata uspela na sudu da na sebe grunтовno prenese imetak Flata Johana. Komisija za konfiskaciju donela je odluku, te su sada te nekretnine prešle i grunтовno prenesene na D.F.J., a Sumnik Marija je stavljena u zatvor po organima mesne OZNE.¹³

Po pročitaniu svoga izveštaja sreski referent Zenica izjavljuje, da Sreski sud u Zenici nije doneo ni jednu odluku po čl. 28. Zakona o konfiskaciji, iako je dobio oko 83 predmeta na vreme.

Upravnik OUND-a: "Da li si ti imao podršku kod mesnih vlasti?" Sreski referent: "Niko me ni u čemu ne pomaže, sve sam radim." Upravnik OUND-a: "Šta si uradio sa Filipovićem Antom?" Sreski referent: "Sve što je državno bilo kod njega oduzeo sam mu, ali kola, konje i krave su njegova svojina i to mu nisam oduzeo." Upravnik OUND-a: "Pošalji prijavu da bi mu se sve konfiskovalo." Sreski referent prima k znanju naređenje Upravnika. Upravnik OUND-a: "Šta je bilo sa magacinima, koji je pokraden, a u kome su držane stvari?" Sreski referent: "U tome istom magacinu nalaze se i stvari vatrogasnog doma u Zenici. Meni je dato vrlo malo prostora u magacinu, gde sam smestio državne stvari. U njemu je sve ispreturano i ja ne mogu za sada da ustanovim, koje su stvari pokradene. Milicija koja je čuvala stražu kod magacina, skinuta je i za to vreme se i desila krađa. O skidanju milicije ja nisam bio obavešten. Sada ja spavam u magacinu i tako čuvam državnu svojinu."

Upravnik naređuje sreskom referentu u Zenici da se u roku od 2 dana mora da konstatuje, koje su državne stvari pokradene, i da o tome izvesti OUND u Sarajevu.

Drug Kabil pita sreskog referenta u Zenici, šta je bilo sa neobuhvaćenom apotekom Otona Vajsa u Zenici, na šta sreski referent odgovara, da je apoteka obuhvaćena, samo nema stručnjaka da pregleda i popiše lekove. Tražena je komisija od Ministarstva zdravlja, koja će obaviti ovaj posao.

Upravnik postavlja pitanje, da li su se prijavila lica na oglas, koji javlja da se prijave svi oni, koji su uzeli državne stvari na revers ili bez reversa. Sreski referent odgovara da se niko nije prijavio. Drug Jakanović predlaže da treba izvršiti reviziju svih reversa.

Sreski referent iz Zavidovića čita svoj izveštaj koji glasi:

1) Po članu 30 ukupno 34 slučaja, od kojih 33 predata sudu, a 1 je u radu;

¹³ OZNA je skraćenica za Odjeljenje za zaštitu naroda

a) Obuhvatanje imovine je izvršeno od 34 lica po čl. 30 Zakona o konfiskaciji.

b) Ukupna površina obuhvaćenog zemljišta je 52 ha, 6a 58 m² sa procenom vrednosti od 473.650 din.

c) Ukupan broj stanbenih zgrada sa neispravnim je 36, sa procenom vrednosti od 1.000.000 din.

d) Sumaran pregled pokretnina, računajući i nameštaj iznosi 34.000 din.
Ukupno dinara 1,507.000 din.

Izveštaj o prihodima sa predmetnih imanja:

a) mesečna kirija od zgrada po čl. 30 3.905 din

b) ubrani i ostvareni prihodi sa poljoprivrednih imanja; i to:

- 1.442 kgr. kukuruza po 3 Din 4.326 din
- 131 kgr raži po 4 Din 548 din
- 31 kgr pšenice po 5 din 155 din

c) Ukupno prijavljena ratna šteta je 28 po čl. 30 Zakona o konfiskaciji sa ukupnom vrednošću 2,526.100 din.

2) Konfiskacija po čl. 28 izvršena je za 17 lica, od kojih je sud uvažio samo 10, koji su imali nekretnina.

3) Obuhvatanje imovine po čl. 16 i 17 imade samo jedan slučaj, koji je osuđen od suda narodne časti u Tuzli, a sud u Žepču izvršio je opis, te je ista stvar još u radu.

4) Obuhvatanje imovine pod privremenom upravom onih lica koja su napustila svoju imovinu u toku okupacije iz bilo kojih razloga je 42, a stanbenih zgrada 34. Od tih imanja je predato po odluci OUND-a Sarajevo na privremenu upotrebu 42 imanja sa 9 stanbenih zgrada i zemljištem u površini od 19 ha 0,8 a 8 m² sa procenjenom vrednosti 65.000.-dinara. Zgrade su procenjene na 26.000 din. što znači da je još pod upravom 25 stanbenih zgrada i zemljište u površini 163 ha 0 a 30 m².

a) Obuhvatanje imovine je izvršeno od 43 lica.

b) Ukupna površina zemljišta 163 ha 0 a 30 m² sa procenjenom vrednošću 796.700.-dinara.

c) Ukupan broj stanbenih zgrada sa procenjenom vrednošću je 1,320.000.-din.

d) Sumaran pregled pokretnina sa procenjenom vrednošću rasprenog nameštaja 60.000.- din.

Izveštaj o prihodima imanja pod upravom:

- a) Prihodi od stanbenih zgrada – kirija 6.685.- din
- b) Ostvarenih prihoda sa poljoprivrednih imanja nema, iz razloga što je zemljište neplodno ili pripada istoj kući za koju plaća kiriju zakupac.
- c) Ukupno prijavljena ratna šteta iznosi 33 podnesaka sa ukupnom svotom 29.305.100.-din.
- 5) Obuhvatanje raznih trgovačkih radnji sa oznakom vrste robe sa procenjenom vrednošću je:
 - a) Četiri (4) radnje sa sitnom raznom robom i železnom prodane su za svotu od 457.820.din.
 - Dve trgovačke radnje procenjene su sa 19.000 din.
 - Jedna sodarska radnja procenjene su sa 3.000 din.
 - Jedna apoteka sa procenom 15.000 din.
 - Radnja Miler Adolfa prodana je seljačkoj zadruzi 3.000 din.

Sreski referent u Zavidoviću poduzeo je korake o reviziji pokretne imovine, te je pozvao sva lica, koja poseduju bespravno predmetnu pokretnu imovinu, a koja im je dodeljena od strane Mesnog narodnog odbora, te da isti koji žele i nadalje pokretne stvari držati na privremenu upotrebu da podnesu molbe OUND-u u Sarajevu, a svoje molbe taksiraju sa 40 Din.

Posle svoga izveštaja sreski referent iz Zavidovića iznosi da je zatekao u OZNI u Zavidoviću 10 Kulturbundovaca sa oko 14 kufera sa raznim stvarima. Po oznijem mišljenju navedenim Kulturbundovcima¹⁴ treba dati samo najnužnije stvari, a ostale im popisati.

Upravnik OUND-a naređuje, da se sve te stvari popišu i da pređu u državnu svojinu, a sreski referent o tome da izvesti OUND u Sarajevu.

Drug Saletović pita sreskog referenta iz Zenice šta je bilo sa poljoprivrednim spravama, koje su konfiskovane po čl. 30 a kojih ima 11 kom.

Sreski referent iz Zenice odgovara, da leže u magacinu, na šta Upravnik OUND-a predlaže da se pomenute sprave predaju stručnom ministarstvu, a u krajnjem slučaju privatnicima na iskorištavanje.

Drug Saletović pita drugu Upravnika OUND-a: “Imate li ugovore sa železarnom u Zenici”, - a drug Upravnik odgovara da nema.

Drug Saletović: “Imate li plan za iskorišćavanje poljoprivrednih imanja”?

Drug Upravnik objašnjava, da ranije, dok nije stiglo naređenje da se poljoprivredna imanja predaju Ministarstvu poljoprivrede, ista je davata privatnicima, da bi se

¹⁴ Kulturbund - “Prosvjetni savez” – njemačka organizacija u Jugoslaviji koja je vršila ulogu pete kolone

blagovremeno posejala. U koliko se takva imanja sada nalaze kod privatnika ista se predaju Ministarstvu poljopivrede, kao i ona, koja do sada nikome nisu data.

Drug Saletović pita kako je organizovana nadležnost između OUND-a i sreskih referenata.

Drug Upravnik daje potrebno objašnjenje, s napomenom da sreski referent ne može ništa sam da reši, niti da izdaje ma kakvo rešenje, a da o tome ne bude u sporazumu sa OUND-om.

Drug Saletović konstatuje, da nije bilo saradnje između OUND-a, Okružnog narodnog odbora u Sarajevu i sreskih referenata. Obećava da će Okružni narodni odbor preduzeti sve mere, da se olakša rad i posao sreskih referenata. Ujedno moli da se o svim važnijim stvarima izveštava Okružni narodni odbor u Sarajevu.

Drug Upravnik predlaže da članovi Okružnog narodnog odbora u Sarajevu, koji idu na službeni put, da tom prilikom sreskim narodnim odborima ukažu na važnost sreskog referenta i da im pomognu u radu, i da im podignu i održe ugled u narodu.

Drug Kabil daje izveštaj o stanju u istočnoj Bosni, iznoseći da Goražde do sada nije skoro ništa uradilo. Narodne vlasti nisu dobro organizovane i nema bezbednosti. Zato se treba obratiti Okružnom narodnom odboru u Sarajevu, da se pomognu me-sne vlasti u svome radu.

Dalje prelazi na Fojnicu, referišući da tamo nije bilo sreskog referenta. Sva akta su bila ispreturana i ležala nerešena. Lično je pronašao druga Vinka Tomića, činovnika suda, koji će uz honorar, da obavlja sreski referat u Fojnici.

Inače do sada nije ništa urađeno. Prijava po članu 28 dostavljeno je 33. Formirana je komisija za konfiskaciju i do sada rešena tri slučaja.

Drug Kabil dao je uputstva pomenutoj komisiji i sada su poslovi u toku. Rudnik Baković nije bio obuhvaćen. Pronađen je jedan Ing. u Sarajevu, koji je ranije radio u rudniku i on je dao OUND-u podatke o aktivni i pasivi pomenutog rudnika, koji sada ne radi.

U Fojnici ima dve pilane, koje su konfiskovane, a u rukovodstvu su Ministarstva šumarstva. Pilane sada rade.

Na kraju drug Kabil dodaje, da je obuhvatio nekoliko Vila u Kiseljaku, izdao ih pod kiriju i sklopio ugovor o istoj.

Za Fojnicu ratna šteta je prijavljena na vreme.

Sreski referent iz Visokog, pošto nije napravio pismeni izveštaj, daje usmene podatke:

Po čl. 30. Zakona o konfiskaciji sva imanja koja su do sada obuhvaćena, predana su Sreskom narodnom sudu u Visokom, ali sud do danas nije doneo odluke.

Drug Upravnik pita: "Da li su obuhvaćena imanja Nemaca iz Kaknja, na šta sreski referent, potvrdno odgovara.

Po čl. 28 Zakona o konfiskaciji takođe su dostavljena obuhvaćena imanja Sreskog narodnog suda u Visokom, ali pomenuti sud po njima do danas ništa nije uradio.

Drug Upravnik primećuje, da u Sutjeskoj ima najmanje oko 100 narodnih neprijatelja, koji do danas nisu prijavljeni sudu. Sreski referent iz Visokog odgovara da je Sreski narodni odbor radio prema prijavama Mesnog narodnog odbora i sve što su ti odbori dostavljali, uzeto je u postupak. Dalje sreski referent u Visokom iznosi da su po čl 17 i 18¹⁵ Zakona o konfiskaciji konfiskovane samo dve radnje.

Drug Upravnik pita šta je sa ciglanom Handžića, na šta sreski referent odgovara, da sa njom upravlja Sreski narodni odbor, ali upravnik dotične ciglane ne vodi uredno administraciju.

Svima prisutnima drug Upravnik objašnjava kakva su i na koji način prodato deset radnji, odnosno njihova roba, zadruzi u Visokom, i naređuje da se tako ima postupati po svim srezovima, u koliko bude takvih radnji.

Izlaganje nastavlja sreski referent iz Visokog. Navodi da je novac od kirije uzeo drug Vrbančić, sa napomenom, da kad se vrati u Sarajevo svršiće i urediće pitanje o kiriji.

Drug Upravnik kritikuje stanje u Visokom u pogledu izdavanja zgrada pod kiriju i konstatuje, da od poznatih, niko ne zna koje su jevrejske zgrade, ko u njima stanuje i da za sedam meseci niko nije naplaćivao kiriju u jednoj zgradi.

Skreće pažnju svima sreskim referentima da oštampaju pozivnice-formulare, po kojima će svaka stranka sama dolaziti da plaća kiriju, a ne da čeka da je neko usmeno poziva.

Pravni referent napominje da postoji Uredba o kiriji i da svako lice, koje na vreme ne plaća kiriju, može da se samo dva puta opomene, a posle toga predaje se Javnom tužiocu.

Drug Kabil pita koliko ima zgrada u Visokom, koje su pod sekvestrom, a koliko konfiskovanih po čl. 30. Sreski referent u Visokom odgovara da je po čl. 28 Zakona o konfiskaciji ima svega jedna zgrada, a pod upravom oko deset jevrejskih radnji.

Upravnik iznosi zaključak o radu u Visokom i konstatuje da pored svih mogućnosti, sreski referent nije zadovoljio sa svojim dosadašnjim radom. Tom prilikom upravnik napominje svima sreskim referentima da budu u tesnoj vezi sa Sreskim narodnim odborima u pogledu pošte, koja se šalje iz OUND-a. Čim prime poštu odmah da je datiraju, tako, da ako dođe do zakašnjenja u izvršenju naređenog, da se po da-

¹⁵ Čl. 18. *Zakona o konfiskaciji* ... "Osudeno lice ili članovi njegove uže porodice mogu odrediti punomoćnika koji će ih zastupati u postupku za konfiskaciju." Slobodan Nešović, *nav. djelo*, 620.

tumu može da ustanovi kada je pošta krenula iz OUND-a, a kada ju je primio sreski referent preko delovodnika Sreskog narodnog odbora.

Sreski referent iz Vareša daje usmene podatke o radu u svome srezu:

Po članu 28 bilo je 19 predmeta, ali pošto su se pojedine porodice vratile ostalo je svega 12. Sve je to predato Sreskom narodnom sudu, koji je obećao da će do 23. ov. meseca da bude sve gotovo.

Po članu 30. Zakona o konfiskaciji ima četiri predmeta, koji su takođe predati gornjem sudu, pa će i oni do 23. ov. meseca biti rešeni.

U selima Vijaka i Okruglica nema bezbednosti za rad sreskog referenta mada bi imalo dosta imanja, koja bi pala pod udar čl. 28. Zakona o konfiskaciji.

Ima četiri predmeta po Sudu narodne časti.

Osuđeni Crvenković Filip žalio se na presudu, kojom mu je konfiskovano drvo iz zgrade. Drug Upravnik naređuje pravnom referentu OUND-a da taj predmet uzme od sreskog referenta i po njemu povede dalji postupak.

Što se tiče kirije, sreski referent iz Vareša obaveštava da ima samo jednu zgradu, od koje kiriju uvek redovno šalje OUND-u u Sarajevu.

Drug Upravnik naređuje sreskom referentu da napiše odluku i da napravi zakupni ugovor sa stanarom, a novac da pošalje OUND-u.

Sreski referent iz Vareša iznosi da postoji imanje Vinka Obrdalja, na koje bi trebalo postaviti upavitelja. Pomenuti Vinko ubijen je od NOV¹⁶ i ima dve velike zgrade, iz kojih su pokretnine raznesene, osim dve vage. Sve stvari koje je nekome izdao, ima propisne reverse.

Na pitanje sreskog referenta iz Vareša, šta da se radi sa nameštajem čiji se sopstvenik ne zna, drug Upravnik daje sledeće objašnjenje.

Za takvu vrstu imovine, za čiju se zna da je nemačkog porekla, ali se ne zna ime Nemca kome pripada, ima se konfiskovati po članu 30. Zakona o konfiskaciji. A za svu onu imovinu, za koju se ne zna da nije nemačkog porekla, ali joj je vlasnik nepoznat, ima se staviti pod privremenu upravu i čuvati do pojave vlasnika.

Drug Upravnik pita sreskog referenta u Varešu zašto do sada nije poslao dve električne peći i šivaću mašinu, kada mu je to bilo naređeno. Sreski referent odgovara da nije imao prevoznih sredstava.

Drug Upravnik mu zamera i konstatuje da je to aljkavost pomenutog sreskog referenta.

Sreski referent u Varešu izveštava da u selu Dabrovinama ima jedna jevrejska zgrada, koja je dosta rujinirana, a mogla bi se korisno upotrebiti za osnovnu školu.

¹⁶ NOV je skraćenica za Narodnooslobodilačku vojsku

Drug Upravnik pita sreskog referenta u Varešu kakav mu je odnos sa mesnim vlastima, na šta referent odgovara da sve sam radi. Navodno, mesne vlasti su opterećene, a mene i moju dužnost smatraju kao nešto suvišno i nevažmo.

Drug Lagumdžija konstatuje, da nije dobro shvaćena uloga OUND-a i njenih referenata od strane mesnih narodnih odbora. Treba razuveriti mase o pogrešnom shvatanju činovnika OUND-a t.j. da ih ne smatraju kao ljude, koji samo ubiru prihode. Dalje drug Lagumdžija navodi primer Napretkove zadruga za vreme NDH, čiji je cilj bio samo da se obogati na račun naroda. Međutim, treba nastaviti svim silama, da oni činovnici, koji su u najtešnjoj vezi sa narodom podignu ugled svojih ustanova, te da narod ne gleda u njima neke poreznike već ljude koji rade na opštem narodnom dobru. Drug Lagumdžija uviđa da su plate činovnika male, ali savetuje da se radi što više, pa će svaki, prema svome efektu rada biti pristojno nagrađen.

(...)

Drug Upravnik daje zaključak o radu sreskog referenta u Varešu i konstatuje, da bi rad mogao da bude bolji. Savetuje sreskom referentu da sve radi pismeno.

Drug Upravnik naređuje zameniku sreskog referenta iz Višegrada da se dosadašnji vršilac dužnosti sreskog referenta u Višegradu Vasić zameni sa nekim drugim sposobnijim i urednijim činovnikom.

Izveštaj iz Višegrada nije ovde citiran, pošto za sada OUND nema tamo svog sreskog referenta.

Upravnik donosi zaključak da se sreskom narodnom odboru u Višegradu pošalju svi zakoni, a naročito Zakon o konfiskaciji.

Drug Upravnik se obraća svim prisutnim i saopštava: da će iz OUND-a u Sarajevu obrazovati specijalna komisija, koja će izaći na teren i popisati sva industrijska preduzeća po nadležnim srezovima. Zbog toga treba svi sreski referenti čim se vrate u svoje srezove da prikupe sve podatke o takvim preduzećima i da na taj način olakšaju rad gore pomenutoj komisiji.

Sreski referent iz Foče nema pismenog izveštaja i daje podatke usmeno.

U prvom redu iznosi poteškoće na koje nailazi i pri radu i navodi da je teško popisati imovinu narodnih neprijatelja, jer mesni narodni odbori sami kriju pravo stanje stvari, ponekad iz straha od četničke osvete, a ponekad iz ličnog neprijateljstva prema današnjem stanju. Predlaže da se odredi jedna specijalna komisija, koja bi izašla na teren i popisala sve takve slučajeve. Dalje iznosi da nema nikakvih gruntovnih podataka u pojedinim selima. Takođe nema nikakve konfiskacije po članu 30 Zakona o konfiskaciji. Jedino postoje imanja izbeglica koje se slabo vraćaju. U koliko se ko od izbeglica vrati, ne idu u svoja sela, već se smeštaju u samoj Foči i to u zgrada-ma, koje se za njih spremaju. Po članu 28 obuhvatio je 353 predmeta, koji je sve dostavio sudu u Foči, ali isti sud nije dovoljno ekspeditivan u poslu i do sada se još ni-

šta ne zna šta je urađeno po tim predmetima. Što se tiče plodova sa napuštenih imanja, za sada, se još nalaze na dotičnim imanjima, ali se već radi na sakupljanju žita i smeštanju za to određenoj prostoriji. Voće su uzele zadruge, o čemu će OUND dobiti iscrpan izveštaj. Predlaže da se za sreskog referenta u Foči odredi Omer Perviz, pored redovne dužnosti. Upravnik OUND-a se slaže s tim.

Na kraju svoga izlaganja sreski referent iz Foče izveštava da do sada nije primio nikakvu platu, i moli da mu se ista dodeli.

Upravnik OUND-a na to primećuje, da zvanično on nije ni postavljen za sreskog referenta u Foči, već je bio u unutrašnjem odeljenju Sreskog narodnog odbora. Za poslove, koje je do sad obavljao kao sreski referent u Foči primiče određeni honorar.

Upravnik donosi zaključak, da se preko Sreskog odbora u Foči traži da Omer Perviz, pored redovne dužnosti bude određen za sreskog referenta OUND-a u Foči.

Sreski referent iz Goražda podnosi svoj pismeni izveštaj u sledećem:

Po članu 30 Zakona o konfiskaciji ima svega jedan slučaj. Odluka o konfiskaciji je donešena, ali se ne može provesti jer su gruntovne knjige uništene u ratu.

Po članu 28 Zakona o konfiskaciji ima 25 predmeta, za koje Sreski narodni sud već zakazao ročište. Rad po članu 28 Zakona o konfiskaciji ide vrlo teško, jer ni sam Sreski narodni odbor ne raspolaže sa potrebnim podacima o narodnim neprijateljima. Prilike su u srezu još nesređene, a u pojedinim selima, kao n.pr. Stragačina Luka nema uopšte mesnog narodnog odbora.

Napuštenih imanja u srezu Goražde ima mnogo, ali se nisu mogla obuhvatiti, jer nema lične sigurnosti. Bez zaštite vojske u mnoga se sela ne može ići.

Trgovačkih i zanatskih radnji nema. Od industrijskih preduzeća ima samo pilana Maksa Hefera, koja je izgorela i za koju je podnesena ratna šteta. Zgrada u državnoj svojini, pod privremenom upravom i pod sekvestrom nema, pa prema tome nema ni kirije.

Od prihoda sa napuštenih imanja bilo je i to: jabuka 19.000 kgr, suhих šljiva 870 kgr. i pekmeza od jabuka 2.000 kgr. Sve ove plodove, u sporazumu sa Sreskom narodnom odborom, uzela je Komanda sarajevskog vojnog područja.

Od poljoprivrednih sprava, kao i živog inventara ima i to:

2 vola, 1 plug i jedna kola u neispravnom stanju. Sve je ovo po odluci Sreskog narodnog suda izdato na privremenu upotrebu i čuvanje.

Zbog neurednosti prilika, kao i pomanjkanja stručnog osoblja kod mesnog kao i sreskih narodnih odbora, rad nije mogao biti bolji i pored svog zauzimanja i nastojanja sreskog referenta OUND-a u Goraždu.

Drug Upravnik daje zaključak o radu sreskog referenta u Goraždu napominje mu da sve pismeno dostavlja. Naročito mu pažnju skreće na javnost akata t.j. da se

iz akta vidi, o čemu se radi. Zamera sreskom referentu što nisu obuhvaćena sva imanja, koja su do sada mogla biti obuhvaćena.

Sreski referent u Goraždu odgovara da su prilike pod kojima se radi vrlo teške i napominje da mesni odbori iz sela Zaborak, Batovo, Miljeno, Braha i Hočevina – Bilji još nisu dostavili tačne podatke po prihodima, koje su meštani pobrali. Pored toga u selu Žuževu ima oko 2.000 kgr. sena i predlaže da ga proda vojsci.

Drug Upravnik odgovara, da kad je god u pitanju stočna hrana, koja se nalazi po raznim selima, uvek treba prvo ponuditi vojsci, da je kupi za svoje potrebe.

Sreski referent iz Srednjeg izveštava da je stupio na dužnost tek pre sedam dana i dao svim ovim pitanjima ne zna ništa.

Drug Upravnik zaključuje da se preko Okružnog narodnog odbora u Sarajevu traži da se odredi sreski referent u Srednjem.

Sreski referent u Žepču podnosi svoj pismeni izveštaj:

1) Na teritoriji Sreskog narodnog odbora Žepče – Zavidovići konfiskovano je po članu 30 Zakona o konfiskaciji 46 imanja, o čemu su izdate odluke i po pravomoćnosti dostavljene Sreskom narodnom sudu, radi provođenja iste odluke dostavljene su OUND-u u Sarajevu, ZUNDU, DUNDU i Sreskom sudu u Žepču.

2) Na teritoriji Sreskog narodnog odbora u Žepču, konfiskovano je po članu 28 Zakona o konfiskaciji dva imanja, dok je po istom članu predloženo sudu još 18 lica.

3) Na teritoriji Sreskog narodnog odbora u Žepču, po presudama sudova konfiskovano je imanje Muftić Ismeta iz Žepča, dok su dva slučaja ostala bezuspešna, i to za Crnić Rudolfa iz Zavidovića i Marberger Ota iz Begovog Hana, jer se kod istih nije imalo šta konfiskovati, i ako su sudom na to osuđeni.

4) Na teritoriji Sreskog narodnog odbora u Žepču ima pod privremenom upravom oko 36 zgrada, što židovskih, što drugih odsutnih lica.-

5) Obuhvaćenih trgovačkih niti ostalih radnji nema.

Prema gornjem, broj lica kod kojih je obuhvaćena imovina izvršena, iznosi 49.

Ukupna površina obuhvaćenog zemljišta iznosi oko 560 dun. u vrednosti od oko 560.400.- Dinara.

Ukupan broj stanbenih zgrada je 45, u vrednosti od oko 1,961.000.- Dinara. Od pokretne imovine imade pod upravom oko 30 raznih komada nameštaja u vrednosti od oko 40.000.- Dinara.

Najamnina za zgrade, koje su pod upravom i u državnoj svojini, naplaćuje se redovno, od čega se novac dostavlja OUND-u u Sarajevu. Imade nešto zaostatka u pogledu kirije, te je za lica, koja do danas nisu platila kiriju za protekle mesece, dosta-

vljen izveštaj kako OUND-u tako i unutrašnjem odeljenju Sreskog narodnog odbora u Žepču i mesnom narodnom odboru u Žepču, radi prisilne naplate.

U ovoj godini prihodi sa poljoprivrednog imanja bili su, usled tog što je godina izdala, sasvim neznatni, ali su ipak svi ubrani prihodi dostavljeni OUND-u u Sarajevu. Napominje se, da su prema nalogu Ministarstva poljoprivrede sva poljoprivredna imanja predata na upravu poljoprivrednom referentu Sreskog narodnog odbora u Žepču.

Za sve zgrade i imanja, podnete su prijave za ratnu štetu, koja iznosi 1,622.340.- Dinara. Za sve ove pojave dobiveni su i zaključci komisije za ratnu štetu. Za svu imovinu popunjeni su plavi arci i dostavljeni OUND-u u Sarajevu.

Izvršeno je osiguranje od požara za sve zgrade, koje su pod upravom i u državnoj svojini, kod društva "CROATIA" – osiguravajuće zadruge podružnice – Sarajevo. (...) Za ovo osiguranje uplaćen je iznos od 3.561.- Dinar.

Podnesena je prijava Javnom tužiocu za okrug sarajevski pod br. 7122 od 16.11. 1945.godine, protiv Smoljan Emilije, koja je zatajila tuđu pokretnu imovinu. O tome je obavešten i OUND u Sarajevu.

Postignuti su vrlo dobri rezultati oko istraživanja imovine, koja je trebala potpasti pod upravu, a ovo je naročito postignuto kod pokretne imovine, te se i dalje traža za istom.

Cjelokupan posao oko narodnih dobara uglavnom je završen, i u tom pogledu postignuti su dobri rezultati, s obzirom da je ovaj referat tek uspostavljen i imao je otpočeti svojim radom bez ikakvih potrebnih podataka i materijala za to. Čitav posao na teritoriji ovog odbora u ovome pogledu nije u zaostatku.

Drug Upravnik stavlja primedbu na gornji izveštaj, da treba izdvojiti vrednost zgrada koje su pod upravom, kao i onih zgrada koje su konfiskovane po članu 30 Zakona o konfiskaciji.

Prilikom čitanja izveštaja sreskog referenta iz Žepča, svi su prisutni приметili da je Isaku Kabilju i Raheli Musafiji od strane OUND-a u Sarajevu br. 668 i 694 previše imanja i zgrada dodeljeno na uživanje.

Naime, dodeljeno im je dvanaest imanja sa 9 stanbenih zgrada.

Upravnik OUND-a naređuje, da se po ovom pitanju izvrši revizija.

Posle toga drug Upravnik daje reč drugu Petroviću koji radi na evidenciji u OUND-u.

Drug Petrović se obraća svima sreskim referentima i daje im uputstva u čisto administrativnom pogledu po sledećim pitanjima:

- a) kako se ima prijavljivati i obuhvatiti imovina;
- b) kako se kompletiraju predmeti - stvaranje dosijea;
- c) kako se popunjavaju popisni listovi i gruntovni ulošci;

- d) ko i na koji način vrši izdavanje lokala pod kiriju;
- e) kakav je postupak sa ključevima od zapečćenih radnji;
- f) kako se vrši izdavanje stvari na revers i kako isti treba da izgleda,
- g) kako se vrši rešavanje pošte, koja nema roka i ona za koju treba prikupljati podatke.

(...)

Drug Upravnik objašnjava prisutnima ko je bila Jela Medić, kao i njen nepravilan rad. Predlaže da sam lično da izveštaj o radu u Ilidži. (...)

Posle toga - drug Upravnik iznosi da sarajevski srez nije odgovorio svojoj dužnosti, kao i mnogi mesni narodni odbori. Navodi primer – Rajlovca, gde su sami organi vlasti krili narodne neprijatelje. Sreski narodni odbor u Ilidži čekao je da mu OUND pronade i dostavi narodne neprijatelje, a sreski referent nije lično zaključivao ugovore o kiriji, niti je izlazio na lice mesta. Mnoge pokretne date su bez reversa, a mnoge kuće ostale su ne obuhvaćene.

Kao zaključak o nepravilnom radu drugarice Medić iznosi se, da će stvar predata biti javnom tužiocu.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu !

Zapisničar:
Rad. T. Petrović

Upravnik OUND-a:
Ibrulj

*2.2. Konfiskacija nepokretne imovine Evangelističke crkve u Sarajevu*¹⁷

Komisija za izvršivanje konfiskacije pri III. reonu
GRADSKOG NARODNOG ODBORA U SARAJEVU

Broj: 31 Sarajevo, 7. marta 1946

¹⁷ ABH, ZUND: 1945-1946, Odluke o konfiskaciji imovine, E 5.

ODLUKA

Komisija za izvršivanje konfiskacije pri III. reonu Gradskog Narodnog Odbora u Sarajevu, odlučila je na temelju Zakonskog propisa čl. 30 Zakona o konfiskaciji od 9. VI. 1945, da se konfiskuje cjelokupna imovina Evangelističke crkve iz Sarajeva¹⁸ u korist države Demokratske Federativne Jugoslavije jer je državljanin Njemačkog Rajha – njemačke narodnosti.

IMOVINA Evangelističke crkve se sastoji:

I. Pokretne: nema

II. Nepokretna: Kuća na Zvonimirovoj obali¹⁹ Grn.ul. br.CXXVIII/25
k.č. br. 41 vrijednost Din. 1,430.000.-

III. Ostalo: nema

Za privremenog staraoca imovine Evangelističke crkve postavlja se
B o r i ć Hasan iz Sarajeva, koji će ujedno biti i skrbnik odsutnog.

Protiv ove odluke dopuštena je žalba putem ovog reona Gradskog Narodnog odbora, na komisiju pri Zemaljskoj upravi narodnih dobara u Sarajevu u roku od 8 dana pri primitku ove odluke.

O tome se obavještavaju:

1/ Evangelistička crkva, odnosno privremeni staraoc ili skrbnik Borić Hasan

2/ Gradska uprava narodnih dobara u Sarajevu

3/ Zemaljska uprava narodnih dobara u Sarajevu

4/ Državna uprava narodnih dobara u Beogradu

5/ Sreski narodni sud u Sarajevu

S.F. – S. N.²⁰ Članovi komisije: ²¹

1) _____

2) _____

3) _____

¹⁸ Danas je u toj zgradi Likovna akademija

¹⁹ Danas je to ulica Obala Maka Dizdara

²⁰ Uobičajna skraćena za pozdrav na kraju svakog dopisa, a glasi: Smrt fašizmu – Sloboda narodu !

²¹ Potpisi članova komisije su nečitki.

2.3. Zapisnik o konfiskaciji naknadno pronađene imovine Evangelističke crkve u Sarajevu²²

Z A P I S N I K

Sastavljen dana 2 aprila 1946 u 10 ½ sati u prostorijama Zemaljske banke za B. i H. Sarajevo, povodom otvaranja sefa broj 7 vlasništvo Evangelističke crkvene opštine, Sarajevo, na zahtjev komisije za konfiskaciju III reona, Sarajevo, nalog broj Kom. Br. Konf. 32 / 46 od 31/3 1946.

P r i s u t n i:

Od strane Komisije za konfiskaciju drugovi: Bračković Hasan, Tafro Aziz, Talić Hamdija, a od strane Zemaljske banke za B. i H., Sarajevo, drugovi: Zdravko Radović i Esad Čemerlić, činovnici Privredne banke ujedno sekvestri Zemaljske banke za B. i H., te drug Božidar Petrović, bivši šef blagajne Zemaljske banke sada činovnik Privredne banke B. i H.

Sef broj 7 nasilno je otvoren pošto je ključ odnesen i u istom je nađeno slijedeće:

1 koverta sa gotovim novcem Kunama koja je glasila na Kirchen Gemeinde kn. 20.825.-

1 koverta sa novcem glaseća na Kirhen Gemeinde kn. 5.610.-

1 koverta od ključeva otvorena bez sadržaja

1 uložna knjižica Hipotekarne banke filijale, Sarajevo par. 1099 glaseća na Kirhen Gemeinde Zavidovići i na din. 52.- Va. Decembar 1938.

1 uložna knjižica Državne Hipotekarne banke filijala Sarajevo, part. 86 glaseća na Evangelistička crkvena opština Prosora i na din.- 2.600.- Va 12/5 1937 i uložna knjižica Državne Hipotekarne banke filijale Sarajevo part. 1943 glaseća na penzioni zavod Njemačke evangelističke crkve Kr. Jugoslavije i na kn. 381.963.-

1 uložna knjižica Zemaljske banke za B. i H. Sarajevo, broj 58.573, glaseća na evangelische Frauenhilfe i na kn. 5560.- Va 18/4 1942 "Fond Magda Kuzmani".

1 uložna knjižica Zemaljske banke za B. i H., Sarajevo, broj 60.841, glaseća na evangelische Frauenhilfe i na kn. 762.- Va 31/12 1941

1 uložna knjižica Zemaljske banke B. i H., Sarajevo broj 74907, glaseća na evangelistički sinod i na kn. 1305.- Va. 25/5 1943

1 uložna knjižica Zemaljske banke za B. i H., Sarajevo, br. 76505 glaseća na Evangelističku crkvenu opštinu i na kn. 200.251.- Va 25/5 1944.

²² Kao napomena 17.

1 uložna knjižica Gradske štedionice, Sarajevo br. 14324 glaseća na Evang. Seniorat, Sarajevo i na 13.523.- Va. 25/5 1944.

1 uložna knjižica Gradske štedionice, Sarajevo broj 7626 glaseća na Evang. Seniorat, Sarajevo i na kuna 3.165,60 Va 31/12 1942.

3 knjige Todten Buch iz godine 1894, 1907 i 1921.

1 knjiga Taubruch

1 knjiga Traumbuch III knjiga

1 knjiga Ferzeichnis der Grabsteten 1931

1 knjiga Konfinomazionsbuch

1 knjiga Verzeichnis der Erdioecten

4 srebrna čirjaka

4 srebrna bokala sa poklopcem i krstom - manja

1 srebrni bokal sa poklopcem veći

2 srebrna bokala

2 srebrna bokala bez poklopca

1 srebrni ibrik, 2 kutije sa krstom, 1 kutija sa hostijama - veća, 1 kutija sa hostijama - manja, 1 mali putir sa flašom od stakla, 1 srebrni tanjir većeg formata i 5 tasova manjih razne veličine.²³

Zaključeno i potpisano.

Predali:

Radović s.r.

Ćemerlić s.r.

Primili:

Bračković s.r.

Talić s. r.

Tafro s. r.

*2.4. Dopunska odluka o konfiskaciji pokretne imovine Evangelističke crkve u Sarajevu*²⁴

Komisija za izvršenje konfiskacije pri N.O. III reonu

Gradskog narodnog odbora u Sarajevu

Br. 31/46 Sarajevo 22. IX. 1946.

²³Iz jednog drugog zapisnika o ovom predmetu može se vidjeti vrijednost ovih predmeta koji su načinjeni od pozlate, srebra i alpaka u iznosu od 4.351.- dinara. Prema tome, čilim iz sljedećeg dokumenta je vrlo vrijedan.

²⁴ Kao napomena 17.

D o p u n s k a o d l u k a

Odlukom ove komisije pod gornjim brojem od 7. marta 1946 god donešena je odluka da se konfiskuje u odluci navedena imovina Evangelističke crkve.

Kako se naknadno pronašla imovina Evangelističke crkve u Sarajevu i to kod Vihnalek Roze u Zvonimirovoj obali br. 8

1. 1. ćilim vrijednosti Din. 3.000.- te se u smislu čl. 30. Zakona o konfiskaciji i ta imovina konfiskuje u korist F.N.R.J.²⁵

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Članovi komisije:

1. Talić Hamdija
2. Tafro Aziz
3. /nečitko/

*2.4. Zapisnik o konfiskaciji privatne imovine lica osuđenog prema Zakonu o sudu narodne časti*²⁶

U IME SRESKOG NARODNOG SUDA U SARAJEVU NA LICU MJESTA U KOSOVSKOJ UL. BROJ 4 U STANU OSUĐENOG ALIRESOVIĆ DŽEMALA.

Z A P I S N I K

sastavljen dne 15 septembra 1945

Prisutni su od suda:

sudski izaslanik: Šaković

Od stranaka lično:

Osuđeni Alirejzović Džemal

²⁵ Iz sljedećeg dokumenata o ovom predmetu konfiskacije posebnim rješenjem ćilim je predat Gradskom narodnom odboru, "na daljnje upravljanje".

²⁶ ABH, ZUND 1945-1946, Odluke o konfiskaciji imovine, A-7

Od ZUNDBIHA:

Selimović

od narodnog odbora:

Desimirka Bajčetić

Sudsko povjerenstvo stiže na lice mjesta tačno u 8.30 sati gdje u kući zateče osuđenog te mu saopšti predmet uredovanja.

Po dobivenim uputama od strane Zunda konstatuje se da je od osuđenog oduzete sledeće stvari i to:

Izuzeto od strane Zunda i predato ministarstvu trgovine i snabdjevanja:

1. 5.041 litar rakije 33 stepena a Din.99	Din.499.059
2. 104 litra rakije 33,50 stepeni a Din. 103.50	Din. 10.764
3. 2.088 litara rakije 36 stepeni a Din 108	Din. 225.504
4.50 litara rakije Vasi Skočajiću 34 stepena a 102	Din. 5.100
5. Gostionici Romanija 50 litara rakije 34 stepena	Din. 5.100
6. 7.233 litra rakoje u tri bureta zastavniku Brkiću	Din 1.500
7. 50 litara gostiona Biro / 34 stepena a 3 Din	Din 5.100

Iz radnje osuđenog prenešeno u magacin ZUNDA

8. 1 kožica od vidre.....	Din	600
9. 12 komada koža tvorića	“	1.200
10. 20 komada vjeverica	“	400
11. 222 komada zečeva	“	4.440
12. 148 komada lisica	“	22.200
13. 2 jazavca	“	100

Prelazi se na popis i procjenu nekretnina:

14. 1 nekretnine upisane u zemlj. knjižnom ul. broj XCIX-88 naime kat. čest. broj 128 kuća sa kućištem i dvorištem u površini od 203 m² vrsti mulk.²⁷

Na pomenutoj čestici nalazi se kuća od ćerpića i cigle koja je na jedan sprat. U istoj se nalaze slijedeće prostorije i to:

Podrum, te pored njega dvije sobice.

²⁷ mülk - vlasništvo

Prizemlje: tri sobe, kuhinje špajza, banje nužnika i jedna mala sobica u kojem se stanu nalazi Sejdalija Karahmet iz Rogatice.

Na spratu stanuje osuđeni a stan se sastoji od: 3 sobe, kuhinje, banje, špajza i jedne manje sobe. Osuđeni ima porodicu od 5 djece, ženu, svastiku i on ukupno 8 članova familije.

Ispod kuće nalazi se malo dvorište.

Kuća je promjera 9x9 metara i sagrađena je od običnog materijala a sve prostori su manje obzirom na površinu iste.

Vrednost ove kuće prestavlja u današnje vrijeme Din. 100.000 što bi iznosio konfiskovani dio Din. 50.000

Nekretnine upisane u z.k. ul. broj XXXIII-21 magaza ne u Čemaluši nego u Aleksandrovoj ulici ²⁸ broj 2 sastoji se iz magaze oko 12 metara duga i široka oko 4 metra sa zidovima, masivno građena u vrednosti Din. 60.000

Tako da polovica konfiskovane imovine procjenjuje se na Din. 30.000

Inventar magaze se sastoji:

15. od 4 velike kace za rakiju	Din.	8.000
16. 4 buradi velike	“	2.000
17. 1 kanta za vodu	“	20
18. 2 drvena sanduka	“	20
19. 1 zefir peć	“	500
20. 1 mala stalaža	“	50
21. 2 m. šlaufa	“	200
22. 5 praznih vreća	“	20

Sve gornje stvari su uzete po Zundu i iz njihova popisa predaje je popisano.

Namještaj osuđenog sastoji se i to:

Od spavaće sobe od dva kreveta, psihe, nadkani, 1 jednog trokrilnog ormara, te jednog malog ormarića, dječijeg kreveta, 1 sata, dvije posteljine sa dva duška i tri jorgana, jednog starog ćilima, jednog kaučuka, kao i ostalog, a obzirom na članove porodice kojih ima 8 a pošto je zastupnik Zunda pristao da se sve stvari izluče ispod konfiskacije u smislu Čl. 6 Zakona o konfiskaciji kao najnužnije potrebno za familiji i osuđenog, to se iste ostavljaju osuđenom i njegovoj familiji, i isto se izlučuje ispod konfiskacije.

²⁸ Danas je to Titova ulica.

Nakon toga je uredovanje završeno, s time da je ovaj zapisnik sastavljen u četiri jednaka primjerka, od kojih jedan predat zastupniku Zunda, drugi članu narodnog odbora, a jedan predat i potpisuju zapisnik.

Bajčetić Desanka
Selimović Rasim

Alirejsović Dž.

D o v r š e n o u 12 sati.

/potpis: *nečitko* /

3. Umjesto zaključka

Ovih nekoliko primjera iz arhivske građe su izabrani zbog zanimljivosti čitateljstvu. Dokumenti o konfiskaciji banaka, industrijskih poduzeća, zemlje, trgovina i ostalog su puno važniji kada je u pitanju ukupna dobit u korist državnog sektora privrede.

Istraživanjem ove vrste dokumenata može se objektivno spoznati proces potpunog ovladavanja ekonomskom sferom društva, što je Komunistička partija Jugoslavije smatrala jednim od svojih osnovnih zadataka, jer joj je to omogućilo realiziranje utvrđene politike, odnosno davalo joj je sposobnost da ostvaruje postavljene društvene ciljeve mobiliziranjem ljudi i resursa.

Tijekom 1945. i 1946. godine KPJ je najvećim dijelom ostvarila državni sektor privrede, a putem monopoliziranja vlasti uspostavila kontrolu nad ukupnim financijskim sustavom što joj je osiguralo raspolaganje društvenom akumulacijom i nacionalnim dohotkom. ■

SEVERAL DOCUMENTS ON EMERGENCE OF STATE PROPERTY IN HERZEGOVINA IN 1945 – 1946

Vera Katz

Summary

After WWII, the Communist Party of Yugoslavia undertook different measures aimed at creation of state economic sector. One of them was the confiscation of private property based on various types of judicial decisions, particularly targeting the citizens of German origin. A very interesting material that abounds in information and data could be found in the Archive of Bosnia and Herzegovina, within its collection of documents gathered by the Land's Administration of People's Property (ZUND) relating the period from 1945 to 1946. These archival sources are important for our understanding of how the state monopoly was developed in the economic sphere of the post-war society of Bosnia and Herzegovina.■